

Vårt frihetsarv och framtidsärv (1942)

Skattefria Andersson (1954)

När Berg och Fält bytte yrke (1932)

Vägen går vidare (1950)

Vidare hade KSF ordnat en soaré. I denna medverkade följande medlemmar av Kulturarbetarnas Socialdemokratiska Förening i Storstockholm:

Elisabeth Sellergren, violoncell

Lars Sellergren, piano

Margareta Bergman-Malmgren, uppläsning

Ingrid Olovsson Larsson, sång

Bronislaw Eichenholz, violino grande

Monica Nielsen, sång

Helga Henschen, teckningar

Thomas Lundkvist och Embrik Underdal (med Södra Bergens Balalaikor)

Ulf Bergengren, presentationer.

Dessutom medverkade danskonstnären Miguel Godreau från Västindien.

Ett arbetarsångdiskotek leddes av Enn Kokk. Som allsångsledare i diskoteket medverkade Mary-Ann Åhrberg och hennes döttrar Yvonne och Karin från Brunflo i Jämtland.

Bland andra inslag i festen märktes sänghörnor, där man sjöng arbetarsånger, och dans i olika lokaler.

Samtliga festdeltagare åt bufféserved mat.

För arrangemangen vid festen svarade partistyrelsen i samarbete med Stockholms arbetarekommun och Stockholms läns partidistrikt.

Tal av partiordförande Olof Palme

Partivänner! I morgon börjar partikongressen. Socialdemokratin samlas för att utforma riktlinjer för framtidens politik. Det är en mycket allvarlig och betydelsefull uppgift, och vad jag nu kommer att säga ersätter delvis det traditionella inledningstalet vid kongressen. Något festtal i vanlig mening tänker jag alltså inte hålla. Det blir i mycket fråga om en redovisning av partiets politik på centrala områden under den gångna kongressperioden och framöver.

Sedan den förra kongressen har vi tre år av hårt arbete bakom oss. Det har varit kärva år från ekonomisk synpunkt. Vi upplevde en våldsam konjunkturuppgång 1969/1970 med prisstegringar, brist på arbetskraft och påfrestningar på betal-

ningsbalansen som följde. Den följdes 1971 av en djupare nedgång i konjunkturen än någon hade väntat. Arbetslösheten steg, framstegstakten minskade. Vi fick uppleva det missmod och den oro inför framtiden som alltid förknippas med sämre tider. Politiskt har detta drabbat socialdemokratin. Men vi ska komma ihåg att det framför allt speglar bekymmer som människorna mött i vardagen.

Efter valet 1970 har vi haft ett besvärligt parlamentariskt läge. Vi befinner oss i minoritet i riksdagen och har från minoritetsställning fått söka förverkliga den politik som 1969 års kongress drog upp riktlinjerna för.

Samtidigt har oppositionens roll i allt högre grad övertagits av skilda utomparlamentariska kampanjer. Vi har haft en sk hemmafrukampanj, förtroendekriskampanj, kampanjer mot fackföreningsrörelsen, mot demokratin, mot den solidariska lönepolitiken. Det har varit dagsländor som försvunnit lika fort som de kommit. Men ibland kanske inte: Vissa företrädare för särskilt Industriförbundet vandrar omkring som något av stående indignationsnummer.

Partiet har fått ägna tid och kraft åt att bemöta kampanjerna. Det har varit en nödvändig uppgift. Oppositionen har sökt ligga i lä och slippa ta ansvar för de mest skamlösa överdrifterna.

Centerpartiet kunde inte helt motstå frestelsen. De försökte ställa sig i spetsen för kampanjen om matpriserna. Men då gick det en skälvnag genom bondeleden. Där är man van att hålla fast vid avtal.

Så har det på många sätt varit svåra år. Men partiet har stått rycken. Det är, som någon borgerlig tidning var inne på, ett bevis på den moraliska styrkan hos de många människorna ute på fältet — ty det är de som är partiet — att de inte sviktat när det är besvärligt. Denna slitstyrka och sammanhållning i bekymrens tid är bland det finaste som finns i detta parti.

* * *

1969 års partikongress fastställde ett omfattande program som spände över politikens alla fält. Våra motståndare sade: "Programmet är ogenomförbart. Sverige får inte styras från Folkets Hus."

Programmet gav styrka och fasthet åt partiet. Vi satte in krafterna på att genomföra kongressens beslut.

Det program från Folkets Hus som de borgerliga talade så föraktfullt om har nu till största delen genomförts — i Sveriges riksdag. Det som återstår är vi i full färd med att genomföra. På punkt efter punkt.

De borgerliga förstod inte att det är en styrka också för demokratin att en stor folkrörelse i demokratisk ordning lägger fast sin målsättning och satsar sina krafter på att genomföra den.

Vi socialdemokrater brukar alltid inleda våra handlingsprogram med att slå fast vår orubbliga vakthållning kring neutraliteten. Den svenska neutralitetspolitiken innebär en trygghet för vårt folk. Den överensstämmer med vårt geografiska och strategiska läge. Den har prövats av erfarenheten och bestått provet.

Vår viktigaste politiska fråga under kongressperioden har varit förhandlingarna med EEC. Vi sökte i dessa förhandlingar förena två för den svenska arbetarrörelsen grundläggande mål: En fast neutralitetspolitik och en fri handel över gränserna.

Förhandlingarna har nu slutförts. Neutralitetspolitiken ligger fast. Samtidigt innebär avtalet den mest omfattande handelsuppörelse som Sverige någonsin träffat. Vi får tillgång till en europeisk stormarknad som omfattar 300 miljoner människor.

Under förhandlingstiden utsattes vi för kraftiga inrikespolitiska angrepp och kampanjer. Men under hela denna tid rådde det i stort sett fullständig enighet inom socialdemokratin och de stora löntagargrupperna. Det är en viktig förklaring till att förhandlingarna kunde leda till framgång. Det är min förhoppning att denna enighet och sammanhållning i EEC-politiken nu ska omfatta hela nationen.

Vi vet ännu inte klart hur våra grannländers samarbete med EEC kommer att utformas.

Vår hållning har från början varit klar: de enskilda länderna ska själva bestämma sin linje. Vi stöder varandra, men riktar inte pekpinna mot varandra.

Oavsett vilken form för samarbete med EEC man väljer måste de nordiska länderna hålla samman. Det är särskilt viktigt i detta skede av snabba förändringar i Europa. Våra grannar kan lita på den svenska arbetarrörelsens vilja att förstärka och fördjupa det nordiska samarbetet.

Vid den förra kongressen ställde vi i utsikt ett omfattande hjälpprogram till Nordvietnam. Det står nu klart att vi inte bara håller utan också överträffar detta program.

Men under dessa tre år har kriget fortsatt och ständigt vidgats i Vietnam och i hela Indokina. Förödelsen av miljön har varit värre, offren i människoliv större än någonsin. Detta ohyggliga krig, dessa bombningar, detta lemlästade av männi-

skor och denna förstörelse av miljön innebär en förnekelse av människovärdet.

Vi känner avsky när vi möter våldet i dess nakenhet och brutalitet. Vi bör minnas att den mest omfattande våldsanvändning som någonsin förekommit i världshistorien är den amerikanska krigföringen i Vietnam. Vi kanske glömmer och trubbas av därför att vi lever i vår egen vardag. Vad som händer i Vietnam står inte varje dag på tidningarnas förstasidor eller bland TT:s förstärangsnyheter. Men kriget pågår ständigt i Vietnam och människorna där glömmer inte när deras hem bombas sönder och deras barn lemlästas. Därför får vi aldrig upphöra att känna harm och förbittring över vad som sker och sorg och medkänsla med det vietnamesiska folket.

Vår linje är konsekvent:

Vi vill ha fred i Vietnam och nationellt oberoende för Vietnams folk. Det är inte främmande herrar som ska avgöra det vietnamesiska folkets framtid.

De nu pågående förhandlingarna måste samtidigt leda fram till en uppörelse om Sydvietnams politiska framtid intill den dag då demokratiska val kan hållas. Därför måste en samlingsregering bildas i Saigon. Då blir det fred.

* * *

På den extra partikongressen 1967 tog Arne Geijer till orda. Han talade om jämlikhet. Det var vid en tidpunkt då socialdemokratin befann sig på nedgång. Opinionssiffrorna var låga. De borgerliga diskuterade regeringslistor. Vi kunde överallt läsa att socialdemokratin hade tömt sin ideologiska slagkraft. Det var omodernt att tala om social utjämning; dessutom var det meningslöst, ansåg man. Det gick inte att genomföra ökad jämlikhet i praktiken.

Men partiet tände på Arne Geijers appell. Alva Myrdal tog ledningen för arbetet i jämlikhetsgruppen. Runt om i landet växte det upp rådslagsgrupper, studiecirklar, veckoslutskonferenser med jämlikheten som tema. Motioner med konkreta förslag började strömma in till distriktskongresserna, i parti och fackförbund, bland kvinnor, ungdomar och broderskapare.

Människorna började se sig om i samhället. Och de fann mycket av ett kvardröjande klassamhälle. Debatten skapade förväntningar. Den vållade också fruktan hos dem som trodde sig ha privilegier att mista.

Arbetet satte i gång i partiet och fackföreningsrörelsen.

Nu har det gått fem år från det Arne Geijer talade. Och låt mig summera.

1) Vi har haft två avtalsrörelser. Inte någon gång tidigare

har de lågavlönade, i absoluta och relativa tal, fått så stora påslag. Det har varit av helt avgörande betydelse för kvinnornas ställning. På den statliga sidan har vi äntligen avskaffat den gamla kategoriklyvningen mellan arbetare och tjänstemän. Tror någon att detta lyckats om rörelsen inte ställt kravet på jämlikhet?

2) Arbetstiden har förkortats. Vid årsskiftet blir den 40 timmar.

3) Avtal har slutits om en sänkning av pensionsåldern till 65 år för de LO-anslutna. Rätten till förtidspension har kraftigt vidgats för dem som har ett hårt och slitsamt arbete. Ett särskilt äldrestöd har införts. Dessa reformer har kommit flera tiotusen människor till godo.

4) En skattereform med en kraftig omfördelning till de lägre inkomsttagarnas förmån genomfördes 1970. Samtidigt infördes individuell beskattning och därmed skatterättvisa åt kvinnorna och de ensamstående. Skattereformen fullföljdes vid årets riksdag till fördel för de stora löntagargrupperna.

5) Sysselsättningen har ökat med 180 000 personer. Det är framför allt kvinnorna som i ständigt ökad utsträckning gått ut på arbetsmarknaden.

6) 35 000 daghemsplatser har inrättats.

7) 400 000 människor har genomgått arbetsmarknadsutbildning.

8) Grundskolan och gymnasieskolan har genomförts. Vi har under dessa år satsat 1 500 miljoner kronor på vuxenutbildning. Detta innebär ett stort genombrott.

9) 500 000 lägenheter har byggts. 1,5 miljoner människor har flyttat in i nya lägenheter.

10) Barnbidraget har ökat från 900 kronor till 1 320 kronor och ett familjebostadsstöd som ger mer än 1 000 miljoner kronor till barnfamiljerna har införts.

11) All sjukvård har gjorts tillgänglig för en enhetlig avgift och medicinkostnaden har begränsats till 15 kronor för den enskilde.

12) Stödet till de handikappade har på fem år ökat med nästan 2 000 miljoner kronor — mer än en fördubbling.

Om någon 1967 hade påstått att vi på fem år skulle lyckas genomföra allt detta hade det avfärdats som verklighetsflykt, visioner utan underlag — som det brukar heta.

Likväl har det skett. Och listan är ändå inte fullständig.

Det har varit möjligt endast därigenom att vi medvetet satsat på social utjämning. Därför ska vi fortsätta att satsa på ökad jämlikhet.

1967 års extra kongress var också startpunkten för näringspolitiken. Krister Wickman gav signalen. Och så följde rådslagen, cirklarna i Arbete—Trygghet—Utveckling, kongresserna och förslagen, förväntningarna och farhågorna.

Människorna som kände otrygghet började fråga: Kan vi gemensamt ta ansvar för arbete och trygghet, gemensamt bygga upp vårt lands ekonomiska styrka? Så började vardagsjobbet, att skapa instrument för näringspolitiken och att börja använda dem.

Rune Johansson och Ingvar Svanberg kommer att ta upp resultatet under kongressen. Men låt mig nu säga följande.

De borgerligas insats i näringspolitiken har mycket bestått i att räkna upp exempel på enligt deras mening misslyckade statliga företag. Och visst finns det exempel på felsatsningar och svårigheter. Men vi brukar inte svara med att räkna upp felsatsningar i privata företag. Det ger inte jobb åt någon.

Men — samhällets näringspolitik har under de här åren gett arbete åt 10 000-tals människor. Detta är fakta.

Satsningen på de stora basindustrierna i norr, på Götaverken, i Ådalen, i Oskarshamn, på Algots, med lokaliseringspolitiken — det handlar om människors trygghet.

Därför ska vi fortsätta att bygga ut näringspolitiken.

Av de politiska strävandena under dessa år kan vi dra viktiga lärdomar.

För det första: Vår politik har ideologiskt och praktiskt arbetats fram i ett ständigt växelspel inom rörelsen. Tusentals människor runt om i landet har satsat sin fritid, sitt engagemang och sin tankekraft på att tillsammans forma ut en handlingslinje. Det är så en folkrörelse måste arbeta.

För det andra: Det går inte att förändra samhället utan motstånd. Allt detta tal om förtroendekris, om jämlikhetens faror, om verklighetsflykt och förlegade klasskampsparoller bottnar ytterst i ett ideologiskt motstånd mot de idéer om utjämning inte bara i sociala villkor utan också i makt och inflytande, om solidarisk samverkan och gemenskap mellan människor som är arbetrörrelsens drivkraft. Det beståendes försvarare upplever kravet på förändring som en konfrontation. De borde se det som en vädjan om solidaritet. Per Albins folkhemsidé innebar ingen vakthållning kring det bestående som de konservativa drömmer om. Folkhemsidén var och förblir en strävan till en vidare gemenskap i samhället som helhet.

För det tredje: Det lönar sig att arbeta för och satsa på jämlikhet och trygghet. Visserligen är verkligheten trög. Att förändra den är ofta svårare än man tror och tar längre tid än

man hoppats. Att motsvara alla förväntningar är inte praktiskt möjligt. Vi måste alltid kritiskt granska vår egen politik. Vi är inte ofelbara. Men man måste alltid gå vidare. Det är socialdemokratins uppgift. Det är inte drömmar om systemets omstörtning med våldsamma medel som förändrar samhället. Det är i stället ett hårt arbete i vardagen. Resultaten blir därmed också en seger för den demokratiska reformismens idé.

Dessa åtgärder har påverkat tillvaron för hundratusentals människor. Det är ändå det viktigaste. Tillvaron är för de flesta människor fortfarande fylld av hårt slit. De möter ekonomiska påfrestningar och andra svårigheter. Vi lovar inte att skapa ett paradiset på jorden. Men resultaten visar att det går att i praktisk gärning förverkliga trygghetens och solidaritetens idéer.

För det fjärde: Hur mycket av detta hade genomförts om vi haft en borgerlig regering?

De borgerliga har stått djupt splittrade i EEC-frågan, den viktigaste politiska frågan under kongressperioden. Inte hade de kunnat enas om en förhandlingslinje!

Tror ni att moderaterna hade medverkat till låglönesatsningen, skatteutjämningen till de mindre inkomsttagarna, om-sorgen om de handikappade och sjuka?

Tror ni att de partier som röstade mot Investeringsbanken, skildrat arbetsmarknadspolitik som en fara för individens frihet, bekämpat samhällets insatser i näringspolitiken hade satsat på arbete och trygghet?

Det räcker med att ställa frågorna. Svaren ger sig själva.

* * *

Kongressperioden har varit fylld av dagsaktuella svårigheter och hårt arbete för att genomföra programmet. Det har människorna ute i partileden upplevt. Likväl har rörelsen haft styrkan att ta upp en ideologisk debatt som i grunden gäller den demokratiska socialismens uppgift i det moderna industrisamhället.

Samhällskritiken får inte förfalla till ett allmänt gnäll och fördömande av den typ som tex moderaterna och KFML ägnar sig åt. Med alla rimliga jämförelser som man kan göra är detta ett hyggligt samhälle att leva i.

Men problemen finns där och bekymren och oron hos människorna.

Miljöförstörelsen är en realitet. Liksom förslösandet av naturtillgångarna. Vi vet att förslitningen på arbetsplatserna är ett faktum, liksom inkomstklyftorna och strukturförändringarnas konsekvenser för enskilda människor. Känslan av främ-

lingskap på nya boplatser och bostadsområden upplevs påtagligt av många, liksom de vardagliga bekymren att klara ekonomin.

Den tekniska utvecklingen går hisnande snabbt. Men människornas villkor förändras endast långsamt.

I alla industriländer talar man därför om en social oro.

En del vill i det läget söka sig tillbaka till det förflutna, den drömda idyllen innan industrialiseringen och tekniken bröt igenom.

Somliga människor säger att de gärna avstår från standardökningar om de i stället kan få bo på landet. Det är förmodligen inte svårt att avstå om det gäller färg-TV, utlandsresor och modekläder. Men är man beredd att avstå från möjligheten till fri sjukvård, från rätten till pension, från avlopp och rinnande vatten och elektricitet? Det är säkerligen inte många som vill göra detta.

Man ska akta sig för att allmänt fördöma industrisamhället. Industrialiseringen har öppnat möjligheter till en förbättring av ekonomisk standard och social välfärd som tidigare generationer inte kunde drömma om. Industrialismen är en form av avancerat samarbete och arbetsfördelning som fortfarande innehåller stora möjligheter.

Industrisamhället måste därför alltså utgöra den ekonomiska basen för vårt samhälle. Men en produktionsökning till priset av förslitning av människor och natur är inte en välförståndsökning. Detta innebär inget angrepp på tillväxt och ekonomiska framsteg utan helt enkelt att den industriella tillväxten måste styras av sociala och mänskliga mål, förenas med social utjämning och ökad demokrati.

Den demokratiska socialismen utgår från den enskilda människans sociala situation. Hennes frihet gagnas bäst om hon kan finna vägar till gemenskap med andra, till samarbete och solidaritet. Hon måste tillsammans med andra kunna bemästra sin egen situation, styra sin egen tillvaro.

Det är detta som partikongressen handlar om.

Förnyelsen måste börja i arbetslivet. Arbetet kommer att behålla sin centrala ställning i människors tillvaro. På arbetsplatsen tillbringar man många av dygnets timmar. Förhållandena i arbetet färgar av sig på livet i övrigt. Om arbetet upplevs som meningslöst, hälsovådligt, otryggt påverkar detta oundvikligen familjeliv och fritid. Det ekonomiska utbytet och den sociala värdering som arbetet ger, påverkar hela livssituationen.

Den demokratiska socialismen måste värna arbetets och inte minst det praktiska yrkesarbetets värde och värdighet. Annars blir det ingen förnyelse av det svenska samhället. Från den utgångspunkten ska vi gripa oss an med en omdaning av arbetslivets villkor.

Tidigare har reformpolitiken mest handlat om förhållandena utanför arbetslivet.

Vi har i skolan förberett ungdomar för arbetslivet. Vi har med vägar, bostäder, sjukvård och mycket annat skapat en ekonomisk bas för produktionen. Samhället har sökt skapa trygghet för dem som lämnat produktionen eller slagits ut ifrån den — därför att de blivit gamla, sjuka, arbetslösa, drabbats av olycksfall, varit utslitna. Vi har med arbetstidslagstiftning skapat fritid från produktionen och med kulturpolitik och miljöpolitik sökt ge livet utanför arbetsplatsen ett rikare innehåll.

Men nu måste vi gå in i produktionen och låta våra sociala målsättningar i större utsträckning även prägla arbetslivet. Det innebär en vidgning av det gamla vanliga välfärdsbegreppet som kommer att få en genomgripande betydelse för samhällsutvecklingen.

Förnyelsen av arbetslivet måste förverkligas genom ett samspel mellan en lagstiftning till stöd för löntagarnas trygghet och en fördjupad demokrati ute på arbetsplatserna.

Vi klarar inte detta utan en facklig-politisk samverkan. Därför måste fackföreningsrörelsen och den politiska arbetsrörelsen hålla ihop.

Och nu är det dags att gå till handling. Vilka är då våra närmaste uppgifter?

1) Vi ska forma en ny lag om arbetsmiljö, som bl a innebär att skyddsombuden får en ställning som ger dem möjlighet att direkt påverka arbetskamraters trygghet på arbetsplatsen.

2) Vi ska forma en ny lag om anställningstrygghet. Äldrelagarna var ett första steg. De har gett positiva erfarenheter. Anpassningslag och samarbetsgrupper, där folk från arbetsmarknaden och fackföreningsrörelsen är företrädare, får allt större betydelse ute i företagen. Vi ska gå vidare för att skapa en förstärkt och fördjupad anställningstrygghet.

3) Vi ska öka de anställdas inflytande och medbestämmande inom den offentliga sektorn. Försöksverksamhet pågår redan i samarbete med de anställdas organisationer.

4) Vi ska ge löntagarna rätt att vara med i företagets styrelser.

5) Vi ska bygga upp den industriella demokratin steg för steg, nära de frågor som är viktiga och påtagliga i de anställdas vardag. Det förutsätter en ingående översyn av lagstiftningen på arbetsrättens område, icke minst § 32. Den översynen har inletts under Kurt Nordgrens ledning.

Dessa förslag känner de flesta av er väl igen. De har diskuterats och förberetts på fackliga kongresser, i rådslag och i partiets grundorganisationer.

Nu ska kongressen ta ställning. Sedan får vi söka förverkliga besluten.

Det kan förefalla djärvt att i ett läge då vi upplever bekymmer med arbetslöshet ytterligare höja ambitionsnivån när det gäller sysselsättningen genom att, såsom jämlikhetsgruppen gjort, hävda rätten till arbete.

Förklaringen är helt enkelt denna. För två år sedan — 1970 — upplevde vi en stark överhettning i ekonomin. Det rådde svår brist på arbetskraft. Då sade man: det största problemet under 1970-talet blir att arbetskraften inte räcker till.

Nu, två år senare, räcker jobben inte till för alla dem som vill ha sysselsättning. Ändå är det fler människor som har arbete i år jämfört med 1970. Den viktigaste förklaringen är att kvinnorna i större utsträckning än någonsin sökt sig ut på arbetsmarknaden och hävdat sin rätt till arbete. De flesta har fått det. Men vi har inte lyckats skaffa arbete åt alla. Framför allt därför har den registrerade arbetslösheten ökat.

Den andel av den vuxna befolkningen som har arbete har under hela efterkrigstiden ökat. Det är till stor del ett resultat av en medveten politik — arbetsmarknadspolitiken i alla dess former, regionalpolitik, skattereformer, vuxenutbildning, familjepolitik.

Resultatet är, enkelt uttryckt: Vi har ca 5 procent högre sysselsättning än vi hade för något tiotal år sedan. Vi har också ca 5 procent högre sysselsättning än de andra industriländerna i Västeuropa. Dessa 5 procent betyder omkring 200 000 fler människor i arbete.

Det är i och för sig bra. Men det hjälper inte dem som i dag söker arbete men inte får något. Vill vi tillgodose kvinnornas växande krav på sysselsättning, vill vi bereda plats för ungdomsgenerationerna på arbetsmarknaden, vill vi undvika att antalet utslagna och utslitna på arbetsmarknaden ökar, vill vi ha en inkomstjämnhet, då måste vi öka både antalet arbetstillfällen och den andel av den vuxna befolkningen som har arbete.

Dagens svårigheter på arbetsmarknaden använder de borgerliga för att på nytt föra fram gamla borgerliga krav.

De angriper den solidariska lönepolitiken hårdare än någonsin.

De angriper arbetsmarknadspolitikerna — beredskapsarbetena och utbildningsinsatserna för de arbetslösa.

De vill öka kapitalägarnas andel och minska löntagarnas andel av det samlade produktionsresultatet.

Vi känner igen denna borgerliga agitation.

Det var samma krav 1932. Vi mötte den på 1940-talet, 1950-talet och under 1960-talet. Vi har aldrig fallit undan. 100 000-tals människor har fått sysselsättning därför att vi lyckats slå tillbaka de borgerligas angrepp och i stället genomfört arbetarrörelsens krav. Det är likadant nu. Vi får inte svikta. Vi slår vakt om arbetsmarknadspolitikerna, näringspolitikerna, regionalpolitikerna, det offentliga insatserna för att värna människors sysselsättning och trygghet. Därför vågar vi också sätta målet: rätt till arbete för alla.

Socialismen handlar om solidaritet. Det är en fråga om solidaritet mellan människor som ofta lever under väldigt olika villkor.

Det är lätt att vädja till motsättningar. Mellan generationer, mellan olika grupper i samhället, mellan olika regioner i landet.

Det har vi sett många exempel på i den politiska debatten. Risken är att man skapar klyftor i stället för att brygga över dem.

Så är det med försöken att skapa en motsättning mellan stad och land.

För arbetarrörelsen är det självklart att försöka hålla samman nationens olika delar. För att lyckas med den uppgiften krävs det en övergripande solidaritet. Det är ett solidaritetskrav som omfattar hela befolkningen.

Den solidariteten gäller landsbygden. I våras föreföll det som om socialdemokratin ensam skulle få försvara uppgörelsen med bönderna om matpriserna. Men vi sade: avtal är avtal — och det stod vi för.

Det finns många som har upplevt misären på den svenska landsbygden, senast skildrad av Tage Erlander i hans memoarer. Landsbygdens folk ska också ha en hygglig bärning. Det är en fråga om solidaritet.

En del kommuner är fattiga. En av de stora jämlikhetsreformerna är den kommunala skatteutjämning som innebär att de

fattigaste kommunerna får hjälp med inmot halva kommunalskatten. Det gäller fördelningen av standard och välfärd över hela landet. Det är en fråga om solidaritet.

Regionalpolitiken ställer krav på tätorternas befolkning. Det gäller att skapa sysselsättning och inkomster i de delar av landet där rationalisering och avfolkning har gått fram. Det är ett solidaritetskrav.

Det bor människor i tätorterna också, många i stora tätorter. De kom dit en gång därför att landsbygden inte kunde försörja dem. De svält, de emigrerade eller de sökte sig till tätorterna för att få arbete.

Människorna i tätorterna upplever också en rad problem — buller, trångboddhet, dåliga arbetsplatser, trängsel och jäkt.

Det finns en tendens ibland i den politiska debatten att skildra tätorternas folk som på något sätt förtappade och dömda. Men vi gör inte tätorterna bättre genom att ständigt upprepa att luften är renare och träden är grönare någon annanstans dit man borde flytta.

Människor bor i tätorter. De flesta kommer att fortsätta att bo där. Varje morgon måste de gå upp och i väg till sina arbetsplatser, till fabrikena, kontoren, byggena och butikerna. Det är förutsättningen för välståndet. Om de inte gjorde det skulle det inte finnas mycket kvar att fördela. Och därför måste vi göra städerna och tätorterna bättre — skapa bättre bostadsmiljöer, röja upp i dåliga arbetsmiljöer, bygga bättre kommunikationer, skaffa lekplatser för barnen och utrymme för friluftsliv och rekreation.

Att så sker är i hela landets intresse, i alla medborgares intresse. Det är ett solidaritetskrav som omfattar hela befolkningen.

Vi ska inte ställa stad och land emot varandra utan gemensamt förbättra villkoren. Ska en nation kunna utvecklas måste det finnas en övergripande solidaritet.

De stora samhällsproblemen kan inte lösas av marknadskrafterna. De måste lösas i demokratisk ordning.

Vi har i rörelsen ingående diskuterat områden där samhällsinsatser är nödvändiga som ett uttryck för denna solidaritet. Det har skett i partiets grundorganisationer, vid rådslag och konferenser landet över.

Nu ska kongressen ta ställning.

1) Vi ska utforma ett regionalt handlingsprogram.

2) Vi ska lägga fram riktlinjer för en övergripande planering av landets tillgångar på mark och vatten till skydd för vår natur.

- 3) Vi lägger fram ett nytt program för en aktiv miljöpolitik.
 - 4) Vi ska engagera löntagarnas pengar i AP-fonderna i ett konstruktivt uppbyggnadsarbete i näringslivet.
 - 5) Vi ska fullfölja en aktiv näringspolitik för arbete och trygghet åt alla.
- Så ska vi hålla samman folk och nation.

Inför dessa krav skrämmer våra motståndare med samhällets makt, talar om centraldirigering.

I vissa frågor måste det stora kollektivet, medborgarna gemensamt, ta ansvaret. Om man av rädsla för samhället inte är beredd till detta, då blir det ingen regionalpolitik och näringspolitik, då blir det ingen kommunalskatteutjämning och stöd till glesbygden, då blir det inga lagar om arbetsmiljö, anställningstrygghet och företagsdemokrati.

Den trygghet som vi eftersträvar kan aldrig nås om vi inte är beredda att i gemenskap lösa de uppgifter som är för stora för den enskilde att klara på egen hand.

Vill man genom tal om centraldirigering driva människorna till ett större beroende av marknadskrafterna, till en minskad solidaritet med dem som behöver vårt gemensamma stöd, till en växande otrygghet, då kommer man att möta arbetarrörelsens bestämda motstånd.

Om löntagarna får ett gradvis ökat inflytande över samhällsekonomin i stort innebär detta en väg mot ökad demokrati. Låt inga missförstånd råda på den punkten. Om samhället får bättre medel att styra den tekniska utvecklingen för att skydda människorna och förbättra deras villkor innebär detta en väg till ökad trygghet. Låt inga missförstånd råda på den punkten heller.

Samtidigt måste samhället bygga på att de enskilda människorna i folkrörelser och organisationer, på arbetsplatser och i bostadsområden går samman för att hävda sina intressen och krav.

Vad de borgerliga tydligen ännu inte riktigt upptäckt är att fjolårets LO-kongress och sannolikt denna partikongress innebär inledningen till den största decentraliseringsgiv som någonsin förekommit i det svenska samhället, nämligen att vanliga löntagare ska få mer att säga till om på sin arbetsplats och i sin arbetsmiljö, när det gäller sin anställningstrygghet och sina villkor i arbetet. Målsättningen är en förändring av maktförhållandena i det svenska samhället på demokratis och den solidariska sammanhållningens väg. Detta är en verklig decentralisering.

Låt oss inte hänge oss åt illusioner. Det blir en lång och mödosam väg.

Men ska vi för den skull avstå från att försöka lösa problemen?

De berör varje löntagare, varje hushåll i vårt land. Då måste de också lösas i demokratisk ordning.

En gång krävde arbetarrörelsen allmän rösträtt, i övertygelsen om att vanliga arbetare och tjänstemän var skickade att själva bedöma de stora, avgörande samhällsfrågorna. Vi är lika övertygade om att arbetare och tjänstemän är skickade att bedöma de frågor varav deras omedelbara bärgning beror. Därför satsar vi på demokratin och solidariteten.

Partivänner! Jag ska till sist ta er uppmärksamhet i anspråk för att säga några ord om oppositionen och därvid uppehålla mig vid det faktum att centern har blivit någonting annat.

Samverkan mellan socialdemokratin och bondeförbundet, numera centern, har en 40-årig tradition i svensk politik.

Denna samverkan har inte uteslutit påtagliga motsättningar i skilda sakfrågor, som tex ATP och tidvis räntepolitiken. Den har heller inte inneburit att man sökt påtvinga varandra sina ideologier. Bramstorp försökte säkert aldrig stöpa om Wigforss till bondeförbundare eller vice versa.

Samverkan har byggt på vissa grundläggande politiska fakta. Centern har länge behållit vakt om sin självständighet och sin oberoende ställning i svensk politik. Man var inte beredd att gå in i något borgerligt block med regimskifte som främsta mål. Kontakterna underlättades av att båda partierna byggde sin politiska styrka på en folkrörelse och företrädde grupper som socialt och ekonomiskt hade i långa stycken likartade problem.

På denna grundval kunde man från fall till fall samverka för att lösa praktiska problem, där man tog ömsesidig hänsyn. Det kunde gälla utrikespolitik, skattefrågor, ekonomisk politik eller andra frågor. På gammalcenterns tid omnämndes denna samverkan inte utan en viss stolthet som resultatpolitik.

Denna samverkan har naturligtvis inneburit fördelar för socialdemokratin. Det har gått att skapa stabila riksdagsmajoriteter i en del hårt omstridda frågor. Den har samtidigt inneburit en nagel i ögat på borgerligheten. Man har inte kunnat binda upp centern, kedja den fast vid borgerlighetens politiska ambitioner.

Denna samverkan har varit till gagn för landet. Det har inneburit en trygghet i svensk samhällsutveckling — inte minst

i kritiska situationer och i upphettade politiska lägen — att två partier med folklig förankring kunnat resonera sakligt om handlingslinjen.

På denna punkt har numera en förändring inträtt. Centern har inlett ett nära samröre inte bara med folkpartiet utan också med moderaterna. Man talar numera i den borgerliga pressen om det borgerliga blocket och konstaterar med förtjusning att centern inte utan allvarliga konsekvenser kan bryta sig ur denna gemenskap med folkpartiet och moderaterna. Detta sker samtidigt som moderaterna riktar hätska angrepp på arbetarrörelsen. Man får gå tillbaka till 1928 års sk kosackval för att finna motsvarigheter till vad som skedde vid moderaternas stämma i Västerås.

Samtidigt har centern nu intagit en klar frontställning mot socialdemokratin. Man gör försök att splittra fackföreningsrörelsen.

Centerns partisekreterare skriver i en nyutkommen bok att socialdemokratin är centerns huvudmotståndare. Det har man aldrig sagt förut. I de stora frågor där vi på traditionellt sätt sökt kontakt för att pröva möjligheterna till en överenskommelse har man i stället gjort upp med moderaterna och folkpartiet.

Det är möjligt att en och annan centerpartist i sin kammare funderar över vad man egentligen gett sig in på.

Den borgerliga taktiken i detta läge, med den nya centern, är nästan generande öppen.

Centern har som främsta uppgift att vinna röster från socialdemokratin för att därmed bana vägen för ett regimskifte. Dess konkreta förslag bör inte alltför mycket lyftas fram i ett ljus som de kanske inte tål. Svenska Dagbladets politiske krönikör beskrev centern som en stämning. Han trodde inte att den skulle hålla i sig länge, men kanske bestå över 1973 års val. Moderaternas uppgift är att hålla argsinta borgare på gott humör genom att i bjärta färger skildra eländet i landet och socialdemokratins ondsinhet. Bohman tillhålls av hela mittenpressen att endast i begränsad utsträckning forma konkreta förslag på grundval av sin ideologi. Sådana förslag kunde nämligen, säger man, vara ägnade att inge betänkligheter hos många väljare. Inför moderatstämman i Västerås gick det en enstämmig suck genom hela mittenpressen: Måtte han inte göra bort sig genom att säga för mycket. Han får nöja sig med att vara med på borgerliga gruppfoton — ”picture show”, som en känd centerpartist uttryckte det — och att träffa eller inte träffa Fälldin. Över denna lycka må han fröjda sig intill sista

högerman. Och så utvecklas denna märkliga koalition mellan en stämning och en aggression.

Om folkpartiet föreligger för dagen ingen uppgift av något slag.

Därmed har de politiska linjerna klarnat. Medborgarna ställs inför valet mellan socialdemokratin och ett borgerligt block. Vi formar vår politik. Vi kommer att avkräva dem besked om deras alternativ. Vi kommer att gå i debatt i sakfrågorna för att klargöra var det finns skilda uppfattningar mellan alternativen. Det är därvid inte bara fråga om centerns politik, folkpartiets politik och moderaternas politik, utan om centerns politik tillsammans med folkpartiet och den gamla högern. Sedan får medborgarna i sinom tid fälla avgörandet.

Partivänner! Läser man borgerlig press får man intrycket att valet redan är avgjort. De borgerliga har tagit ut segern i förskott.

Centerpartiet surfar på den gröna vågen, säger en del. Det blåser en högervind vid valet, säger andra.

Socialdemokratin är inte någon våg. Den är inte någon vind. Socialdemokratin är ett parti som vill förändra samhället — det är skillnaden.

Vi kommer att få uppleva hårda angrepp mot partiet, våra idéer och vår politik. De borgerliga partierna och de kretsar som stöder dem ser med förväntningar fram mot den dag då de hoppas överta makten för att föra en borgerlig politik.

De önskar att arbetarrörelsen ska vara svag och splittrad. De hoppas att det är en håglös skara som samlas här i Mässhallen och i Folkets Hus.

Men det finns ett annat slag av förväntningar som riktas mot vår kongress. De förväntningarna kommer från människor ute i det svenska samhället. De vet att en socialdemokratisk kongress handlar om deras trygghet, deras framsteg, om de problem de själva möter. Och de ställer stora krav på socialdemokratin. Därför är vår uppgift stor, svår och betydelsefull. Vi står inför en oerhört arbetsfylld vecka. Vi går till det arbetet för att forma ett program till förnyelse av det svenska samhället. Vi går till det arbetet i känslan av ansvar för landet

Tal av Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regerings utrikesminister madame Nguyen Thi Binh

Herr ordförande. Mina damer och herrar. Först och främst skulle jag vilja framföra mitt uppriktiga tack till ordföranden